

Forum građanskog društva “Reforma”

Za istinsku izbornu reformu

Više od dve godine, Forum “Reforma” radio je na pripremi predloga u vezi sa reformom izbornog sistema. Komisija za izbornu reformu prihvatila je neke od naših ranijih preporuka i iste su uvršćene u nacrt zakona. Sada kada je izborna reforma ponovo u procesu, iako užurbanom, javlja se prilika da se založimo i za niz drugih predloga koji ranije nisu prihvaćeni. Forum “Reforma” koristi priliku da preporuke koje slede u nastavku podnese Odboru za zakonodavstvo, u nadi da će ove preporuke biti uzete u obzir u predstojećem radu. Građansko društvo neprekidno se zalagalo da se očuvaju otvorene liste zato što daju biračima moć odlučivanja i mogućnost da glasaju za predstavnike svog izbora. Zatvaranje izbornih lista lišilo bi građanina moći odlučivanja, vraćajući je u ruke lidera političkog subjekta i predstavlja korak unazad. Forum Reforma smatra da izborna reforma treba što je moguće više da zađe u suštinu, iako vremenski rok onemogućava neke od suštinskih pomaka, pošto oni zahtevaju dosta vremena. Listu koja slede u nastavku šaljemo Odboru za zakonodavstvo u ime Foruma “Reforma”:

IZBORNI SISTEM

1. Ukinuti preferencijalno glasanje, pojednostaviti način glasanja i dizajn glasačkog listića (zakonom svesti na najmanju meri diskreciju CIK-a)

Mogućnost za zloupotrebe osetno će pasti ukidanjem preferencijalnog glasa time što će birač glasati samo za jednu osobu. Treba pojednostaviti način glasanja po principu jedan kandidat, jedan glas (jedan jedini znak za kandidata koji istovremeno podrazumeva i glas za političkog subjekta). Glasački listići treba da nose imena kandidata a ne samo brojke.

2. Izborni cenzus smanjiti na 3% koji ne važi za nezavisne kandidate (zakonom)

Snizavanje izbornog cenzusa daje veći broj mogućnosti novim strankama, te izborni cenzus treba smanjiti na 3% na nivou zemlje i ne treba da važi za nezavisne kandidate i političke subjekte koji ne zastupaju većinsku zajednicu. Zahtev da jedan nezavisan kandidat osvoji 2.5% glasova kako bi osvojio jedan mandat predstavlja prekršaj kao što je argumentovano u posebnom dopisu koje su pripremili građansko društvo i institucija ombudsmana. Takođe, povećavanje cenzusa za koalicije razotkriva strah od novih subjekata u Skupštini. Forum “Reforma” veruje da takođe ne treba da budemo bez cenzusa, zato što ovo stvara nestabilnost u upravljanju. Upravo iz tog razloga došli smo do zaključka da je zlatna sredina izborni cenzus od 3%, kako za stranke tako i za koalicije.

3. Organizovati sedam izbornih jedinica u proporcionalnom sistemu (zakonom)

Organizovanje podele na izborne jedinice obezbeđuje bolju zastupljenost u celoj zemlji, ojačava vezu između poslanika i biračkog tela, oslabljuje unutar-stranačku hijerarhiju i podstiče njihovu unutrašnju demokratizaciju. Potencijalno stvaranje izbornih jedinica tehnički je lako pošto bi bilo zasnovano na jednoj od postojećih vidova organizacije, npr. na pozivnim telefonskim brojevima. Jedna trećina mesta u Skupštini ostaju kompenzacijska kako bi se obezbedila rodna i striktna proporcionalna zastupljenost manjih subjekata. Ovaj model detaljnije je razrađen u jednom drugom izveštaju i može se predati zasebno.

ORGANI ZA SPROVOĐENJE IZBORA

4. CIK uravnotežen između pozicije i opozicije (u skladu sa Ustavom, za kasniju razradu)

Sastav CIK-a treba da bude podjednak između pozicije i opozicije, kako bi se izbeglo nadglasavanje i kako bi se povećao broj članova za dva. Predsedavajući će i dalje biti sudija Vrhovnog suda a CIK bi bio zaista neutralan arbitar sprovođenja izbora. Ova promena važi samo u slučaju da se Ustav eventualno otvori za izmenu i dopunu.

5. Umanjiti zakonodavna ovlašćenja CIK-a (zakonom)

U skladu sa preporukama EU, zakonodavna ovlašćenja CIK-a treba da budu ukinuta a najveći broj podzakonskih akata uvršćeni u zakon. CIK treba da izdaje samo uputstva tehničkog karaktera. Kako bi rešila ovo pitanje, Komisija treba da razmotri svako pravilo CIK-a i da integriše najveći deo istih (koji nisu tehničkog karaktera) u zakon. Treba obratiti pažnju pošto postoje stvari koje izgledaju kao pitanja tehničkog karaktera, ali ne mogu biti ostavljena na diskreciju jednom izvršnom organu (npr. broj potpisa za nove subjekte).

6. Sekretarijat CIK-a apolitično i stručno telo (zakonom)

Osnažiti ulogu Sekretarijata CIK a njegov šef treba da uživa zaštitu i da ima odgovornosti visokog javnog zvaničnika. Odabir šefa Sekretarijata od strane političkih članova CIK-a stvara pritisak kada govorimo o učinku šefa Sekretarijata a utiče i na nepristrasnost tokom odlučivanja. Primarni fokus izgradnje kapaciteta treba da leži upravo na Sekretarijatu CIK-a.

BIRAČKI SPISAK (NAMENJEN MUP-U, CIK-U I OPŠTINAMA)

7. Prečistiti i tačno voditi biračke spiskove i ukinuti uslovno glasanje (predvideti mehanizme za realizaciju)

Birački spisak treba da bude tačan a neažuriranje spiska stvara posledice i neukidanjem uslovnog glasanja i odsustvom vizne liberalizacije. Odgovornost ne treba da se podeli već da leži samo na Ministarstvu unutrašnjih poslova koje treba da osmisli kampanju senzibilizacije kako bi građani ažurirali svoje adrese, dok se od opština treba zatražiti da budu delotvornije u uklanjanju imena preminulih lica. Tačne adrese omogućile bi svakom da glasa na najbližem biračkom mestu i umanjilo bi verovatnoću da se jedno lice vrati sa birališta na dan izbora. Prečišćavanje spiskova omogućava ukidanje uslovnog glasanja koje se pokazalo veoma problematičnim u prošlosti, kako u smislu prekršaja tako i u smislu zakašnjenja u objavljivanju rezultata.

8. Poseban spisak za dijasporu (predvideti ovim zakonom)

Poslednjim promenama u spisku civilno registrovanih lica, MUP treba da zahteva od svakog lica koje vadi dokumenta da prijavi svoju primarnu adresu prebivališta, uključujući istu i ako ona nije na Kosovu. Posledično, redovno biračko mesto najvećem broju građana u dijaspori određivalo bi se u našim konzulatima u inostranstvu. Ovo bi povećalo njihovo glasanje i približilo bi ih sa njihovom rodnom zemljom.

9. Produžiti rok za potvrđivanje i prigovore na birački spisak (predvideti zakonom)

Treba produžiti period za proveru i ulaganje prigovora na birački spisak a spisak treba da bude javan od dana raspisivanja izbora (4-6 meseci pre dana održavanja izbora) do 3 nedelje pre dana izbora.

BIRAČKI CENTRI

10. Članovi biračkih odbora treba da služe u drugim opštinama a ne u onima iz kojih potiču (predvideti zakonom)

Članovi BO-a ne treba da budu birači u opštinama u koje su dodeljeni na dan izbora (a članovi BO-a međusobno treba da dolaze iz različitih opština).

11. Detaljan priručnik o izbornim postupcima (zakon treba da obaveže CIK)

Priručnici namenjeni članovima biračkih odbora treba da opišu i najmanje pojedinosti. Osim priručnika za obuku, treba izraditi dodatni priručnik o izbornim postupcima. Nakon svakih izbora, priručnici o obuci treba da se ažuriraju novim slučajevima i rešenjima pruženim na ovim izborima.

12. Striktan stav protiv gužvi po hodnicima i uloga direktora škola (zakon treba da obaveže CIK)

Treba obezbediti da po hodnicima nema lica koji se kreću unaokolo. Uloga direktora škole ili treba da bude stavljena u ovu funkciju i treba ih pozvati na odgovornost ili im treba oduzeti ovu dužnost i pronaći drugo rešenje, apolitičko ili zamenu jednim većim uravnoteženim telom. Takođe, treba smanjiti broj akreditovanih posmatrača političkih subjekata, tako da se ne premaši broj od više od jednog posmatrača po jednom biračkom mestu ili maksimum 10% rezervnih članova. Od posmatrača treba tražiti rigorozno da nose svoje bedževe na vidljivom mestu sve vreme.

13. Kabine okrenuti suprotno u odnosu na to kako su postavljane do sada (predvideti zakonom)

Leđa birača treba da budu vidljiva posmatračima i članovima biračkih odbora. Na ovaj način će se očuvati i tajnost glasa i istovremeno će se sprečiti i različiti vidovi manipulacija, kao što je takozvani "bugarski voz" ili fotografisanje glasačkih listića.

PREBROJAVANJE I IZBORNA PRAVDA

14. Konačni izborni rezultati (detaljno predvideti zakonom)

Konačan potvrđeni izborni rezultat treba biti jednoobrazan iz godine u godinu i treba da se raščlani za svako biračko mesto. Svi rezultati treba da budu transparentni, broj birača, važećih glasova, nepopunjenih glasačkih listića, neispravnih, odbačenih, primljenih, vraćenih, rezultati po subjektima i kandidatima po biračkom mestu i iste treba pružiti u statističkom softveru.

Prilog u aneksu: Detaljne preporuke o CIK-u, izbornom sistemu i biračkom spisku.

Ove preporuke podržavaju: D4D, KIPRED, INPO, KMDLNJ, INDEP, DT, KHK, QPA i NOMP.